

УДК 336.71

DOI: <https://doi.org/10.18664/btie.72-73.280227>

УПРАВЛІННЯ ДЕПОЗИТНОЮ ПОЛІТИКОЮ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

*Зайцева І.Ю., д.е.н., професор,
Четверікова Н.Л., магістр (УкрДУЗТ)*

У статті розглянуто роль та тенденції депозитної політики банків в умовах економічного та суспільно-політичного напруження. Надано перелік основних завдань депозитної політики вітчизняних банківських установ, які потребують вирішення в умовах нестабільності середовища функціонування. Досліджено теоретичних положень щодо визначення основних завдань депозитної політики вітчизняних

© Зайцева І.Ю.,
Четверікова Н.Л.

Вісник економіки транспорту і промисловості № 72-73. 2020-2021

банківських установ, а також сформульовано сутність економічної категорії «депозитна політика банку». Обґрунтовано важливість впровадження сучасної депозитної політики не тільки, як основи існування банківської системи, але і як можливість стимулювання збільшення інвестиційних ресурсів у всіх секторах економіки країни.

Ключові слова: депозитна політика, банківська установа, комерційні банки, ефективність депозитної політики банку, депозитні операції, кредитні операції, структура банківських ресурсів.

MANAGEMENT OF DEPOSIT POLICY IN BANKING INSTITUTIONS

*Zaitseva I.Y., PhD, Professor,
Chetverikova N.L., Magister (USURT)*

The article considers the role and trends of banks' deposit policy in the conditions of economic and socio-political tension. The list of the main tasks of the deposit policy of domestic banking institutions that need to be solved in the conditions of instability of the operating environment is given. Theoretical provisions for determining the main tasks of the deposit policy of domestic banking institutions are studied, as well as the essence of the economic category "bank deposit policy" is formulated. The importance of the introduction of modern deposit policy is substantiated not only as a basis for the existence of the banking system, but also as an opportunity to stimulate the increase of investment resources in all sectors of the economy. Emphasis is placed on the existence of certain principles of banking institutions, among which the principle of efficient use of borrowed resources is of particular importance. In accordance with this principle, borrowed funds must not only be saved, but also returned with an increase (deposit interest), which is a share of the total increase in the advance value (loan interest). Emphasis is placed on the tendency to withdraw funds from customer accounts in conditions of economic and political instability, which is a significant destabilizing factor, as a result of deteriorating quantitative and qualitative characteristics of the resource base of banks. The lack of free cash of economic entities in deposit bank accounts slows down the growth of resources of the banking system in order to further transform them into investments. The article focuses on the priority of analysis of approaches to the formation of deposit policy by commercial banks, analysis of factors of influence, identification of weaknesses and strengths of the effectiveness of deposit policy of the largest banks in Ukraine.

Keywords: politics deposit, installation bank, commercial banks, efficiency of the bank's deposit policy, deposit operations, credit operations, structure of bank resources.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день, з розвитком економіки країни тісно пов'язана і банківська система, яка швидко реагує на будь-які зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі. Тривале суспільно-політичне напруження та невизначеність подальшого напрямку економічного розвитку країни негативно впливає на фінансовий стан банків, їх подальшого розвитку та підтримання ліквідності.

Формування довгострокової стратегії роботи, яка пов'язана з умінням створювати ресурсну базу і раціонально розпоряджатися коштами є важливим рішенням проблеми. В умовах нестабільності економічної та політичної ситуації і вилучення коштів із рахунків клієнтів є значним дестабілізуючим фактором, тому що внаслідок цього погіршуються кількісні та якісні характеристики ресурсної бази банків.

Відсутність залучення вільних грошових коштів економічних суб'єктів на депозитні банківські рахунки призводить до гальмування нарощування ресурсів банківської системи з метою їх подальшої трансформації у інвестиції.

Уповільнення глобальної економіки через вірусну загрозу не минуло й нашу країну. Згорання економічної активності відбулось дуже швидко, а шлях до відновлення буде дуже повільний. Минулорічне зниження відсоткових ставок за депозитами, а також їх щогорічне падіння вплинуло на поведінкову модель клієнтів.

Формування структури банківських ресурсів і їх достатніх обсягів впливає на ефективне функціонування банків в нашій державі. Сьогоднішні темпи швидкого розвитку та інноваційної діяльності, при нестабільній динаміці розміщення коштів, показують недостатність залучення вкладів за нижчою ціною і їх розміщення за вищою. Побудова депозитної політики в першу чергу потребує аналізу підходів до її формування комерційними банками, факторів впливу, визначення слабких та сильних сторін ефективності депозитної політики найбільших банків України.

Сучасний розвиток економіки України потребує вирішення теоретичних і практичних питань дослідження проблеми формування стійких ресурсів банків та підтримання ними надійності та ліквідності, оскільки в практичній діяльності установи банків мають забезпечити стійку та ефективну політику, що дає змогу швидко і гнучко реагувати на можливості, які відкриваються в конкретній ситуації, своєчасно передбачати зміни в умовах ринку.

Отже організація продуманої та ефективної депозитної політики є актуальним і важливим питанням, вирішення якого є основою стабільного розвитку банківської системи загалом і надає можливість не тільки залучати додаткові фінансові ресурси, а й

стимулювати збільшення інвестиційних ресурсів у всі сектори економіки.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретичним аспектам проблематики депозитної політики комерційних банків присвячено чимало праць. Значний внесок у дослідженні питань депозитної діяльності зробили зарубіжні економісти. Значну увагу приділяють цьому питанню дослідники близького зарубіжжя, а також вітчизняні науковці О. Бартош [1], Т. Кочетигова [2], М. Бормотова [3], В. Волохата [4], О. Руда, К. Маркуш [5], В. Костогрыз [6], Р. Коцовська, О. Павлишин, Л. Хміль [7], М. Олексенко [8], Н. Тертична [9], І. Мельникова [10], Р. Герасименко [11], Е. Московець, Л. Мочалова [12] та ін.

Однак не зважаючи на значну кількість публікацій можна сказати, що і сьогодні залишається актуальною потреба вивчення цього питання з причини відсутності єдиного досконалого механізму в управлінні депозитною політикою, який би забезпечував економічну стійкість та надійність банку. Кризові явища в економіці, швидкий розвиток технологій, глобалізаційні процеси визначають актуальність вищезазначеної проблеми і вимагають постійного вивчення.

Метою статті є дослідження теоретичних положень щодо визначення основних завдань депозитної політики вітчизняних банківських установ, а також формування сутності економічної дефініції «депозитна політика банку».

Виклад основного матеріалу. Депозитна політика є однією зі складових частин широкого спектру політики банку. Вона являє собою складне економічне явище. Роль депозитної політики полягає у визначенні пріоритетних напрямів розвитку та вдосконалення банківської діяльності в процесі акумуляції грошових ресурсів, удосконалення процесу формування ресурсної бази та підвищення його ефективності.

Депозитна політика комерційного банку ґрунтується на дослідженні досягнутого рівня розвитку депозитних відносин банку з клієнтами і націлена на їх вдосконалення та розвиток. Комерційному банку важливо розробляти депозитну політику насамперед тому, що це дає можливість регулювати, управляти, раціонально організувати взаємини між банком і його клієнтами щодо зворотного руху коштів. У процесі розробки депозитної політики комерційного банку

слід враховувати рівень розвитку суспільства, банківської системи держави і конкретного банку.

Систематизація та аналітичне узагальнення фахових джерел дозволили виявити, що трактування сутності поняття «депозитна політика банку» науковцями є різноманітним та відрізняється підходами до визначення змістових характеристик даного терміну (таблиця 1).

Таблиця 1

Підходи визначення терміну «депозитна політика»

Ключові слова	Джерело	Визначення
1	2	3
система управління	О.М. Бартош [1]	Депозитна політика як складова системи управління діяльністю банку включає напрямки та завдання з метою розвитку депозитних операцій та підвищенні їх ефективності. Депозитна політика представляє систему, яка включає елементи процесу управління діяльністю банку, а саме: стратегію, тактику та контроль.
система заходів	Т.В. Кочетигова, В.С. Федоренко [2]	визначення депозитної політики як системи заходів формування та управління залученими ресурсами економічних суб'єктів, а також визначення та формування оптимальної структури депозитної бази банку для забезпечення його ефективного функціонування на ринку фінансових послуг
система заходів	М. В. Бормотова, М. С. Федоренко [3]	Депозитна політика як система заходів щодо ефективного управління процесом залучення грошових коштів вкладників з метою отримання прибутку та забезпечення ефективного функціонування на ринку фінансових послуг.
система	В.Є. Волохата [4]	система управлінських рішень, програма дій або документ, що містить напрями діяльності банку в галузі проведення депозитних операцій.
сукупність	О.Л. Руда, К.Г. Маркуш [5]	Депозитна політика банку — це сукупність цільових орієнтирів депозитної діяльності банку, що визначають види, умови, обсяги та структуру депозитних операцій банку, поведінку банку під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів, а також вибір найбільш ефективних способів їх досягнення.

Продовження таблиці

1	2	3
стратегія	В.Г. Костогрыз [6]	Депозитна політика комерційного банку визначає стратегію банку щодо залучення коштів вкладників та інших кредиторів з метою забезпечення надійності та стійкості ресурсної бази банку.
стратегія і тактика	Р.Р. Коцовська, О.П. Павлишин, Л.М. Хміль [7]	Стратегія і тактика банку щодо залучення фінансових ресурсів вкладників, а також інших кредиторів та визначення найбільш ефективної комбінації її джерел. Метою депозитної політики є максимізація прибутку та всебічне задоволення потреб клієнтів банківської установи в процесі надання депозитних послуг.
комплекс заходів	М.В. Олексенко [8]	Депозитна політика як комплекс заходів з формування депозитного портфеля, а також багатоманітні форми та методи щодо реалізації на ринку депозитних вкладів.
	Н.В. Тертична [9]	трактує депозитну політику як комплекс заходів з формування депозитного портфеля, а також різноманітні форми та методи щодо реалізації конкурентних позицій на ринку депозитних послуг з метою забезпечення необхідних обсягів депозитних ресурсів
	І.М. Мельникова [10]	це комплекс заходів щодо формування асортименту високоякісних депозитних послуг, різноманітних форм та методів залучення коштів з метою гарантування стійкості та надійності депозитної бази для забезпечення конкурентних переваг комерційного банку на фінансовому ринку.
Політика залучення коштів	Р. Герасименко [11]	Банківська політика щодо залучення грошових коштів вкладників у депозити (вклади) та ефективне управління процесом залучення цих коштів.
	Е. Московець, Л. Мочалова [12]	Політика у сфері залучення банком тимчасово вільних грошових коштів юридичних і фізичних осіб у вклади або на певний термін, або до запитання.

Отже аналізуючи наведені у таблиці визначення сутності поняття «депозитна політика» ми бачимо різноманітні підходи науковців до його трактування. Розгляд депозитної політики тільки як залучення коштів [10-12] є дещо обмеженим, бо він звужує розгляд питання до одного окремо визначеного

напряму і не показує вагому роль і місце депозитної політики в діяльності банку.

Роль депозитної політики полягає у визначенні пріоритетних напрямів розвитку та вдосконаленні банківської діяльності в процесі залучення ресурсів, розвитку депозитних операцій та підвищенні їх ефективності. Вважаємо,

що основними завданнями депозитної політики вітчизняних банківських установ в умовах нестабільності середовища функціонування є:

- підтримка достатнього рівня ліквідності;
- удосконалення асортиментного ряду депозитних програм;
- активізація роботи по підвищенню якості існуючих банківських послуг у сфері депозитного обслуговування клієнтів;
- запровадження сучасних інноваційно-інформаційних технологій та удосконалення бізнес-процесів для нарощення депозитного портфеля;
- забезпечення взаємозв'язку та взаємо узгодженості між депозитними та кредитними операціями щодо їх обсягів та термінів;
- підтримання позитивного іміджу та використання технологій маркетинг-менеджменту із застосуванням клієнтоорієнтованого підходу.

До більш повного трактування суті депозитної політики можна віднести поняття, яке пропонується науковцями як стратегія і тактика банку [1, 6, 7] або система заходів в контексті управлінських рішень [2 - 4], за допомогою яких формується ресурсна база банків і які поділяються на стратегічні (довгострокові) та тактичні (короткострокові цілі). Це так би мовити, той набір інструментів та заходів, обираючи котрий для себе, банк буде використовувати при роботі зі своїми клієнтами - існуючими та потенціальними. Від цього буде залежати успіх залучення депозитних ресурсів на свої рахунки.

Діяльність банківських установ базується на певних принципах, серед яких особливе значення має принцип ефективного використання залучених ресурсів. Відповідно з цим принципом залучені кошти повинні бути не тільки збережені, а й повернені з приростом (депозитним процентом), який становить

частку загального приросту авансованої вартості (позичкового відсотка). Останнє дуже важливо для визначення ефективності, оскільки своєчасне повернення позики може мати місце і у випадку її невикористання. Головним джерелом формування залучених коштів виступають депозитні ресурси. Від об'єму, видів, структури та ціни залучення ресурсів залежать можливості банку підтримувати свою ліквідність і отримувати доходи та прибуток в необхідному обсязі. Отже оцінка ефективності та контроль впровадження депозитної політики відіграють не менш важливу роль чим принципи її формування.

Аналіз змістових характеристик, їх спільних рис та відмінностей з урахуванням управлінського аспекту, дає змогу сформулювати власне бачення депозитної політики банку як системи заходів формування, управління та контролю залученими ресурсами з метою гарантування стійкості і надійності депозитної бази для забезпечення ефективного функціонування у сучасному бізнес-середовищі.

Висновки. Депозитна політика банку - це сукупність цільових орієнтирів депозитної діяльності банку, що визначають види, умови, обсяги та структуру депозитних операцій банку, поведінку банку під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів, а також вибір найбільш ефективних способів їх досягнення, що підпорядковується загальним вимогам щодо діяльності банку, тобто поєднанню доходності, ліквідності й ризику. Депозитна політика банку визначає загальну стратегію, положення і обмеження в діяльності банку щодо здійснення депозитних операцій з клієнтами. Впровадження сучасної депозитної політики має важливе значення не тільки для банківських установ, але й для країни в цілому, тому що дає змогу стимулювати збільшення інвестиційних ресурсів у всіх секторах

економіки. Отже визначення поняття депозитної політики банківських установ слугуватиме стійкою базою для подальших наукових досліджень з метою підвищення ефективності їх функціонування.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бартош О. М. Депозитна політика як складова системи управління діяльністю банку / О. М. Бартош // *Фінансовий простір*. - 2014. - № 4. - С. 19-24.

2. Кочетигова Т.В., Федоренко В.С. Економічна сутність та принципи депозитної політики / Т.В. Кочетигова, В.С. Федоренко // *Глобальні та національні проблеми економіки*. -2017. - Вип. 16. - С. 734-738.

3. Бормотова М. В. Систематизація трактування сутності поняття депозитна політика [Електронний ресурс] / М. В. Бормотова, М. С. Федоренко // *Вісник економіки транспорту і промисловості* - 2016. - №54. - С. 383-387. - Режим доступу:

<https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i54.76457>. - (Дата звернення: 30.08.2020).

4. Волохата В.Є. Роль депозитної політики в управлінні ресурсами банку / В.Є. Волохата // *Вісник НТУ «ЧП»*. - 2012. - № 58 (964). - С. 38-46.

5. Руда О. Л., Маркуш К. Г. Депозитна політика банку та механізм її реалізації. / О.Л. Руда, К.Г. Маркуш // *Економіка та держава*. - 2018. - № 11. - С. 81-84.

6. Костогрыз В.Г. Депозитная политика банков Украины: Проблематика настоящего / *Вісник Університету банківської справи*. - 2015. - № 1 (22). С. 55-59.

7. Коцовська Р. Р. Банківські операції [Текст] : навч. посіб. / Р. Р. Коцовська, О. П. Павлишин, Л. М. Хміль. - К. : Знання, 2010. - 390 с.

8. Олексенко М.В. Депозитна політика комерційних банків України на

сучасному етапі / М.В.Олексенко // *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. - 2011. - № 4 (16). - С. 166-171.

9. Тертична Н.В. Удосконалення механізму формування депозитної політики комерційних банків України / Н.В. Тертична. // *Науковий вісник ЛНАУ*. - 2009. - № 6. - С. 141-147.

10. Мельникова І.М. Маркетингові аспекти формування депозитної бази комерційного банку [Текст] / І.М.Мельникова // *Банківська справа*. - 2005. - № 3. - С. 40 - 43.

11. Герасименко Р.А. Депозитная политика банков и факторы, влияющие на ее формирование [Текст] / Р.А. Герасименко, Е.И. Хорошева, В.В. Герасименко // *Финансы, учет, банки*. — 2014. — № 1. — С. 141—150.

12. Московец Е.А. Оценка эффективности депозитной политики коммерческого банка [Текст] / Е.А. Московец, Л.А. Мочалова // *Ползуновский альманах*. - 2009. - Т. 2. - № 3. - С. 253-255.

REFERENCES

1. Bartosh O. M. (2014) *Depozitna politika yak skladova sistemi upravlinnya diyal'nistyu banku* [Deposit policy as a component of the bank's management system]. *Finansovii prostir*, no. 4, pp. 19-24.

2. Kochetigova T.V., Fedorenko V.S. (2017) *Ekonomichna sutnist' ta printsipi depozitnoї politiki* [Economic essence and principles of deposit policy] *Global and national economic problems*, vol. 16, pp. 734-738.

3. Bormotova M.V., Fedorenko M.S. *Sistematizatsiya traktuvannya sutnosti ponyattya depozitna politika* [Systematization of interpretation of the essence of the concept of deposit policy]. *Visnyk ekonomiky` transportu i promy`slovosti* [Bulletin of Transport Economics and Industry] (electronic journal), no. 54, pp. 383-387.

Available at:
<https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i54>

.76457. (accessed 30 August 2020).

4. Volokhata V.Є. (2012) Rol' depozitnoi politiki v upravlinni resursami banku [The role of deposit policy in the management of bank resources] *Bulletin of NTU "ChPI"*, no. 58 (964), pp. 38–46.

5. Ruda O. L., Markush K. G. (2018) Depozitna politika banku ta mekhanizm її realizatsii [Deposit policy of the bank and the mechanism of its implementation] *Economy and state*, no. 11, pp. 81–84.

6. Kostogryz V.G. (2015) Depozitnaya politika bankov Ukrainyi: Problematika nastoyaschego [Deposit policy of Ukrainian banks: Problems of the present] *Bulletin of the University of Banking*, no. 1 (22), pp. 55-59.

7. Kotsovs'ka R. R., Pavlishin O. P., Khmil' L. M. (2010) *Bankivs'ki operatsii* [Banking operations]. Kyiv: Znannya. (in Ukrainian)

8. Oleksenko M.V. (2011) Depozitna politika komertsiiinikh bankiv Ukraїni na suchasnomu etapi [Deposit policy of commercial banks of Ukraine at the present stage] *Bulletin of Berdyansk University of Management and Business*, no. 4 (16), pp. 166–171.

9. Tertichna N.V. (2009) Udoskonalennya mekhanizmu formuvannya depozitnoi politiki komertsiiinikh bankiv Ukraїni [Improving the mechanism of formation of deposit policy of commercial banks of Ukraine] *Scientific Bulletin of LNAU*, no. 6, pp. 141–147.

10. Mel'nikova I.M. (2005) Marketingovi aspekti formuvannya depozitnoi bazi komertsiiinogo banku [Marketing aspects of the formation of the deposit base of a commercial bank] *Banking*, no. 3, pp. 40–43.

11. Gerasimenko R.A., Horosheva E.I., Gerasimenko V.V. (2014) Depozitnaya politika bankov i faktory, vliyayushie na ee formirovanie [Banks' deposit policy and factors influencing its formation] *Finansy, uchet, banki*, no. 1, pp. 141–150.

12. Moskovets E.A., Mochalova L.A. (2009) Otsenka effektivnosti depozitnoy politiki kommercheskogo banka [Evaluation of the effectiveness of the deposit policy of a commercial bank] *Polzunovsky almanac*, no. 3, pp. 253–255.